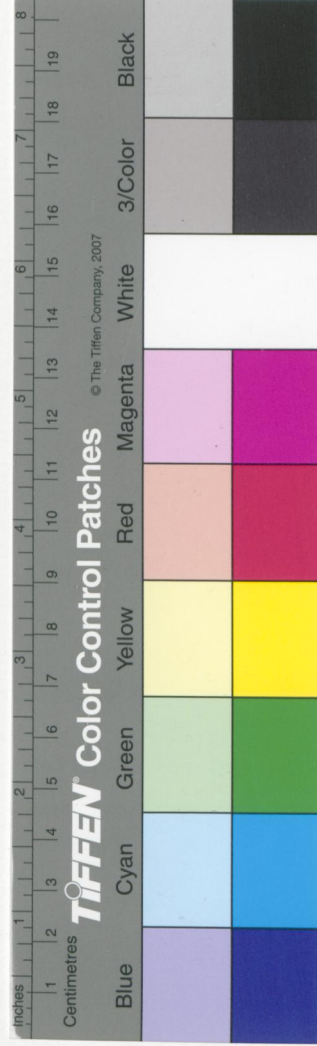
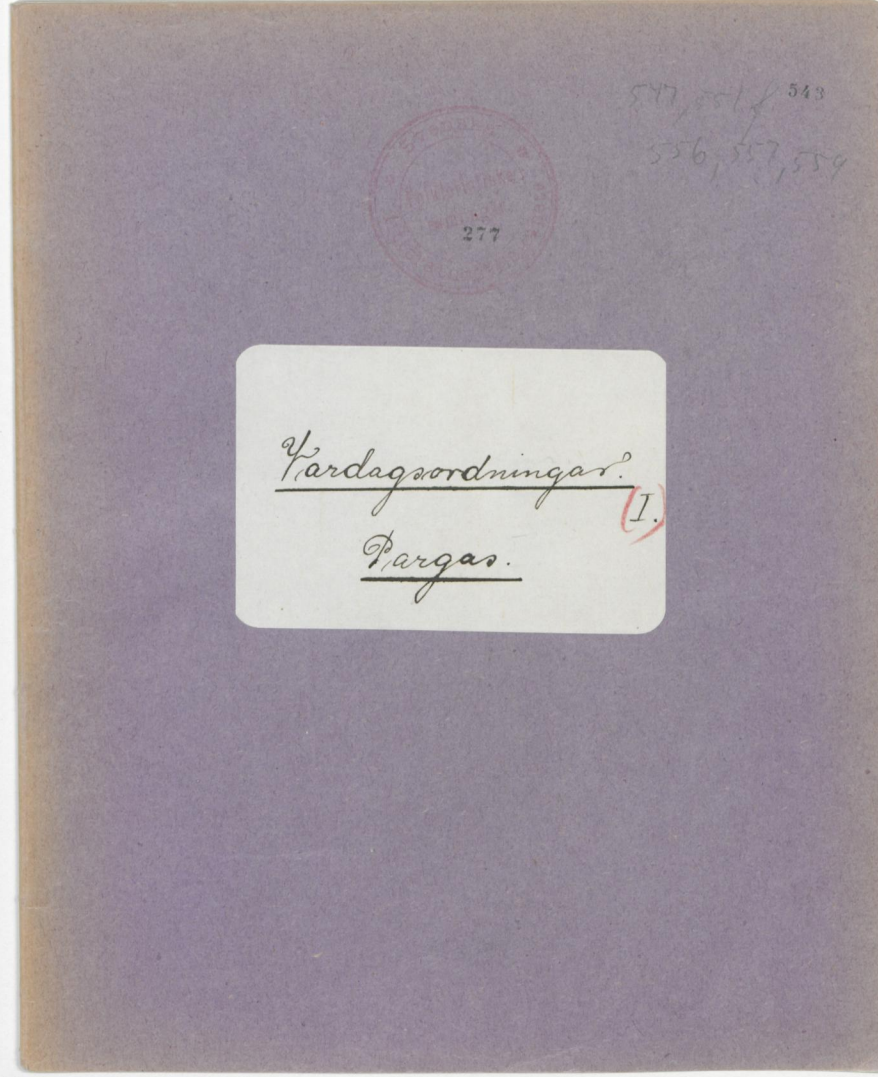
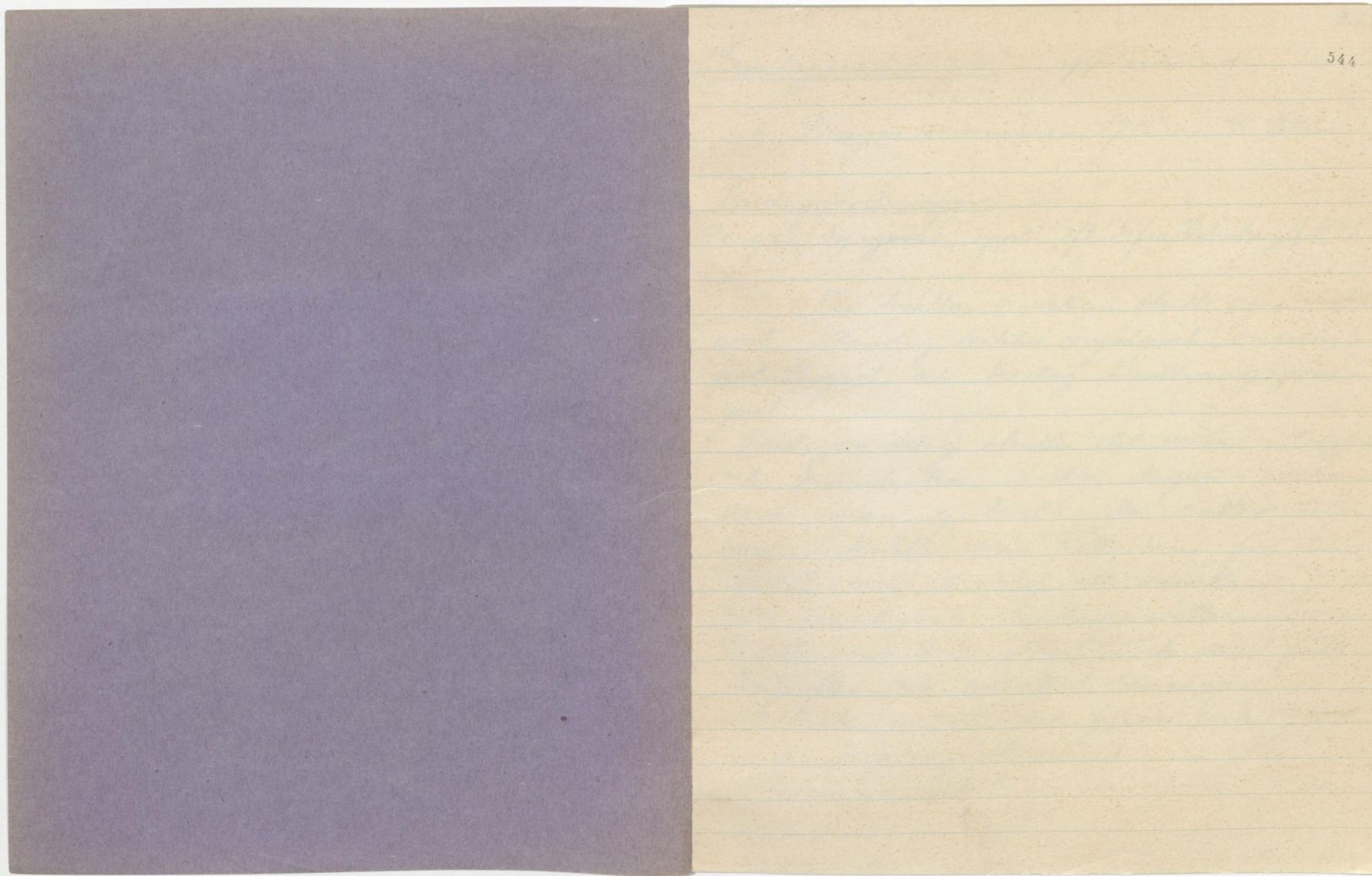

Vardagsordningar upptecknade 545

i Pargas sommaren 1716 av V. Peters.

Vardagsordningar.

Pargas, ~~Syngö~~ ^{Syngö}, uppt. eft. Sofia Holmberg f. 1833.

Tre kvällar i veckan skulle man baka gröt. Måndag sektes mjölgröt, onsdag potatigröt och lördag småkorngrönsgröt.

Onsdag middag skulle det vara ärtsoppa och pannkaka. Andra dagar i veckan hade man ej bestämda rätter, utan man köpte den rätt, som för tillfället var lämplig att anrätta.

De vanligaste vardagsrätterna voro: Potatis och kött eller fläsk samt fisk. Kålrätter och palatis, bemoppa Skalade potatis och färsk fisk (Gädda med pepparrattsås.)

Stuvade ärtor.

vardagsordningar.

Pargas, Toijoi, uppt. eft. Anna Sofia Jansson. 1842.

Klockan fem skulle man stiga upp, var-
 efter det dracks kaffe. Förrän man
 gick ut på arbete fick man äta
 bröd, smör, kött samt mjölk eller fil.

Den riktiga frukosten åt man klockan
 nio. Den bestod vanligen av runda
 potatis med fisk eller kött, uppvärmd
 gröt och mjölk eller välling.

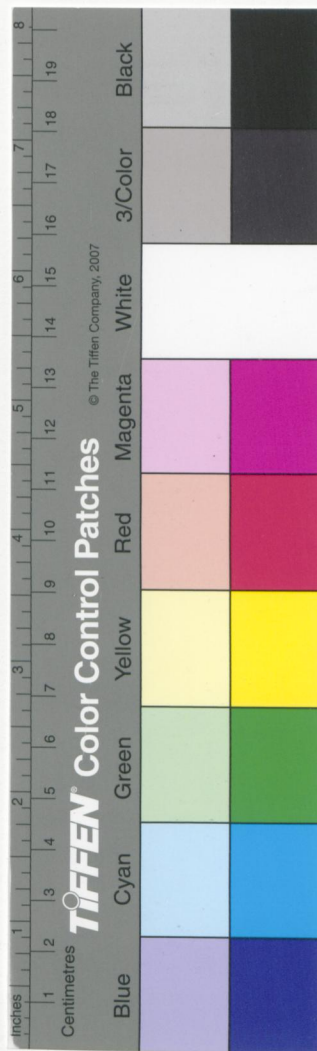
Skiddagen var klockan ett eller två. Till de
 koktes ofta "rotelötä" (skalade potatis och
 rot) med mjölk till. — Senare gräddades
 även fiskkläda ofta.

Kvällsvarden åt man klockan sju, genast
 när man kom in från arbetet.

Måndag - onsdag och fredagkväll skulle
 det alltid vara gröt (potatis eller mjö-
 tgröt) lördagkväll korngrönsgröt.

Surmjölk använde man i vardagslag
 förr. Man hade surmjölk i stora säar.

Söndagmorgon: Smör, bröd, kött, välling

eller varm mjölk på grästen, som blivit kvar från lördagskvällen.

Middag: någon fiskrätt och kålsoffa eller färsk fisk och fil.

Ofta hörde man påskow till söndagsfrukost. Påskow åt man också till frukost men helst på vardagarna till festatis.

Skörden. Kvällen före första skördedagen skulle skördefolk få ett vetbröd och en ost. Detta gavs åt alla "fejda" samt åt tjänstefolket i gården.

Under skördetiden och andra tunga arbetstider måste värdinnan laga bättre mat såsom wällingar och gryngrötar till kvällarna och sötsoffer till middagen efter en kått eller fiskrätt.

Vardagsordningar?
Fargas, Fykhämsen, uppt. aft. Ulrika F. Eliasson f. 1852.

Vanliga fall steg man ~~upp~~ klockan 6 men i höstningstiden klockan 4 om morgonen.

Förän folket gick ut på arbete, sedan kaffe var drucket, bjöds det bröd, gäst-
bröd, smör och mjölk.

Frukosten klockan 8 bestod ofta av
potatis och strömming. Man ~~plågade~~
älska ha strömmingslake i en trä-
kopp, vari man sedan doppade potatisen,
när man åt. Mjölke bjöds till "super-
mat", ofta surmjölke.

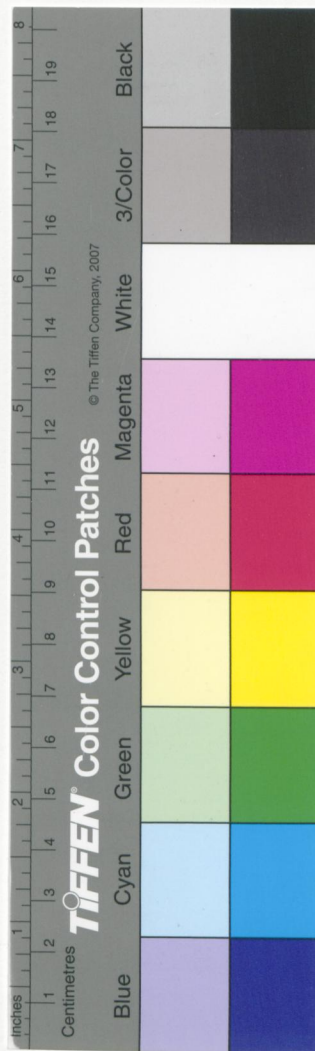
Middagen åt man klockan 12, och
till middagen hade man vanligen
någon rätt av skalade potatis.

Till kvällsvarlden, som var färdig klockan
7, koktes mycket ofta gröt, dock
någon dag i veckan ärtsoppa och
någon välling.

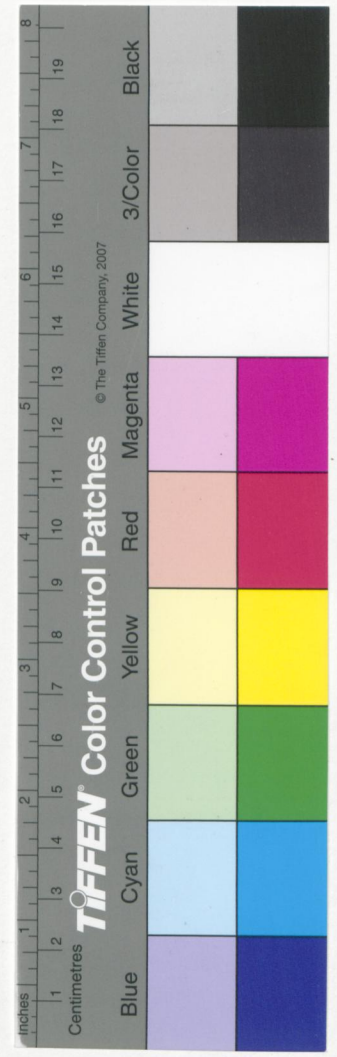
"Spanatälper" Då ulden skulle spin-

nas, ställde man till "spånatallo".⁵⁴⁹ Sten-
dom samlades ända till 20 kvinnor för
att tvarda och spinna. Några började
"spånatallo" på morgonen klockan 5, och
då höll man på till kvällen, eller omvä
började man på kvällen, i vilket fall ar-
betet pågick natten igenom till mor-
gonen. Då famnarna och flickorna
kommo med sina spinrockar med sig,
fingo de kaffe med dopp. Till frukost
gav värdinnan smörgås och pannkaka,
vilken sistnämnda hon gräddat dagen
förut. På förmiddagen bjöds det kaffe
med bröd. Till middagen skulle det
vara kokad mat. Det serverades då
pallat, potatislåda med kött, russin-
eller kottroppta samt pannkaka. Några
bjöds dessutom lutsk med sås.
Sedan skulle man få eftermiddagskaffe
med dopp samt litet senare smörgås
och pannkaka. Man försökte spinna
så snabbt som möjligt för att få många
hårvar. Den var duktig, som spann de flesta hämmar.

Några spumo ända till 5 häror dagligen.
Gamla gummor spumo de fluta häror-
na. Någon yngre kardade, och det var
vanligt, att en kardade åt två spumare.
Garnet, som skulle vara till "rämning",
brukade endast en spuma, så att allt
blev lika grovt, men för "inslaget" ställdes
till talpo, då man skulle väva vad-
mal.
"Brätatalpo". Man bjöd samma trak-
tering på "brätatalpon" som på "spåna-
talpon". — Det var dock vanligen
unga flickor, som biälade linet och
hampsen. Stundom kommo byns gos-
sar och hjälpte till. Man biälade i
"bastulidret", och dit hämtades trak-
teringen utom middagen, som serverades
i stugan. — Stundom ställde man
också till "kötalpo" vid köbärgringen.
Kälas skulle det alltid vara, då det
var "talpo".

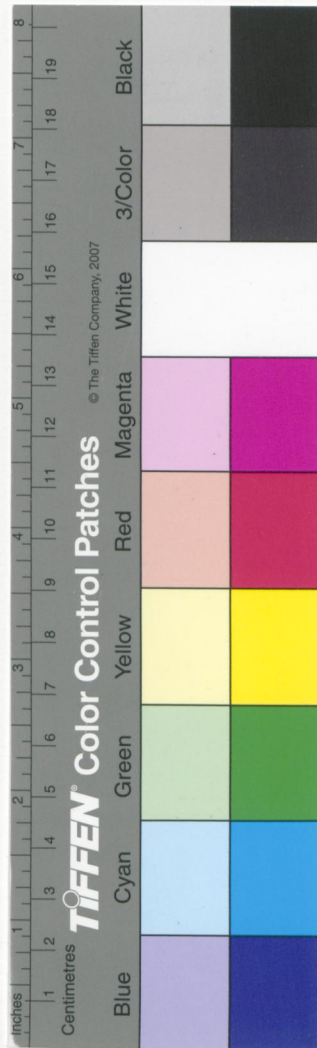
s. 7.
551

Vardagsordningar
Fargas, Sloggais, uppt. eft. Olga Maria Karlsson 1849.

I sagermannens barndom steg man vanligen upp klockan 5 på morgonen och fick kaffe, innan man begav sig ut på arbete. Frukost serverades klockan 9, middag klockan 1 och kvällsvard klockan 8. Kaffe fick man ej mera än en gång om dagen utom under de tyngre arbetstiderna. Hembyggt dricka hade man åkt om och detta stod liksom surmjälken till allas förfogande. Det var vanligt att också tjandfalket fick dricka mjölke när helst det gavs.

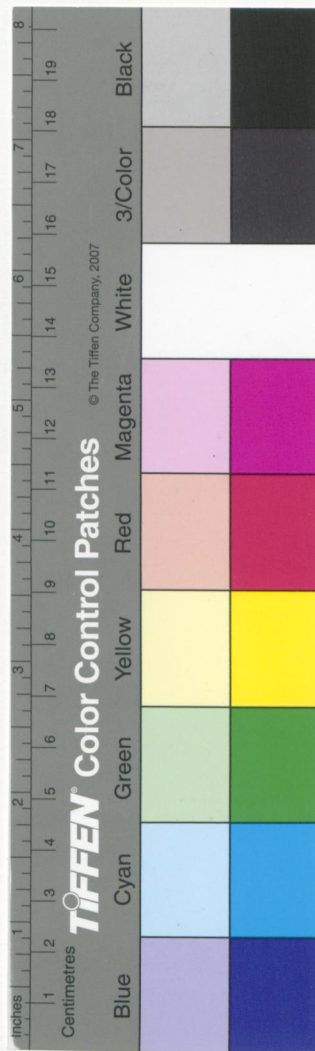
Skörden. Under skörden samt under andra tunga arbetstider skulle det vara bättre mat. Kaffe och brännvin fördes åt folket ut på åkern. Sagermannens barndom brände man ännu brännvin själva.

Under torkningstiden slog man upp redan klockan 3 på natten. Då ett "golv"

var tröskat, fick man kaffe och smörgås samt efter fyra "golo" frukost. Till frukost koktes det vanligen potatis och fisk. Till bjöds till "suparmat". Så var och en lade vårdinnan en plätt smör på en brödbit, och man fick sedan laga flera bröd, men smöret, som man en gång fått, måste räcka till. Klockan 11 p.m. bars kaffevarman till logen och likaså på e. m. klockan 3. - Efter middagen, som man åt klockan 1, "kördet" det i rian, och klockan 6 var arbetet för dagen slut för, varefter kvällsvarden dukades klockan 8.

Stundom hände det, att vårdinnan hämtade pannkaka som mellanmål till logen. Ofta bjöd hon även fäl, och då skyndade sig alla med skedar kring den stora fälbunken, som hon ställt mitt på loggolvet. - När skörden var förbi, skulle arbetopösket få "tröskbulla", två stora vetebrod och en ost. - Och första rians räg skulle det genast malas till mjöl och kokas "nyrägsgröt", innan trösktiden var förbi.

7. Hvardagsordningar.

553
Pargas, Ågerhälla, öfvt. eft. Lovisa Nordman f. 1832.

Om sommarmorgnarna förrän folket gick ut på arbete klockan 5 skulle de efter kaffet få bröd, smör och fil. Frukonster åt man sedan klockan 10. Det koktes ärtsoppa eller grynvälling, som i byttor födes ut till folket på ången. Bröd, jäst- och surbröd hade folket själv hämtat med sig om morgonen. Så hade man även salt stömming i ett triåtråg med lock på med sig till ången.

Till middagen koktes potatis och stömming eller potatisstörning. På e. m. bjöds kaffe, och klockan 8 slutades arbetet. Då skulle kvällsvarlden vara färdig. Man kokte omväxlande gröt och ärtor till kvälls vard.

För sålde man surmjölk till Åbr. Man begär sig kemifian på kvällen för att vara i staden tidigt om morgonen. Surmjölken fördes i stora säar, och det betaltes 4 skilling

5.70.
554
för harnan.

Friskningsdagarna börjades arbetet kl.
kan 3 om natten. — Om vintern gick man
ut på arbete, när det blev dager. Kvinnorna
kunde dock börja arbetet tidigare i stugan,
där de spunno vid ljuset av fjörter.
Den husbonde, som var snål, hade kvin-
norna att sitta och spinna dagen i ända
fastän aktern sved. De fringo inte ens
slova tiden med att sopa golvet.

Efter kvällsvarlden skulle karlarna i "kväl-
stallet".

För hade man alltid ett "dricks-
stop" av trä stå på bordet dagar och
nätter. Stopet skulle vara fyllt av hem-
byggt öl ständigt. Den som var löstig
drack ur stopet, och då detta blev tomt,
fylldes det igen. (Man skulle ej komma
på tanken att tvätta stopet.)

vardagsordningar.

Fargas, Rönneby, uppl. efl. Mathilda Hållström f. 1860.

5.11.

555

Sommartid steg man i sagemannens tidigaste
vårdmetid upp klockan 5 och gick, sedan man fått
kaffe, smörgås och mjölk, ut på arbete. Klockan
7 åt man frukost bestående vanligen av kokta
runda potatis med fisk eller tvätt samt skum-
mad mjölk. Klockan 10 bjöds kaffe med
hembakat sammamalat bröd, som man spurit
i kilformiga bitar och torkat i ugnen. Kaffe
bars ut i pannen eller i krus och flaskor.

Middag serverades klockan 12. Karlarna
ätte vid matbordet och kvinnorna vid smat-
stolen nära spisen eller på grylbänken. Till
middag kokte man ofta potatisstuvning,
eller kålrätter och potatis samt någon
välling.

Till kvällsvard, som man åt klockan
7, koktes antingen gröt eller ärtsoppa.
Ärtsoppa kokte man vanligen tisdag och
fredag samt gröt (omväxlande potatis- och
havregryngröt) måndag, onsdag och lördag.

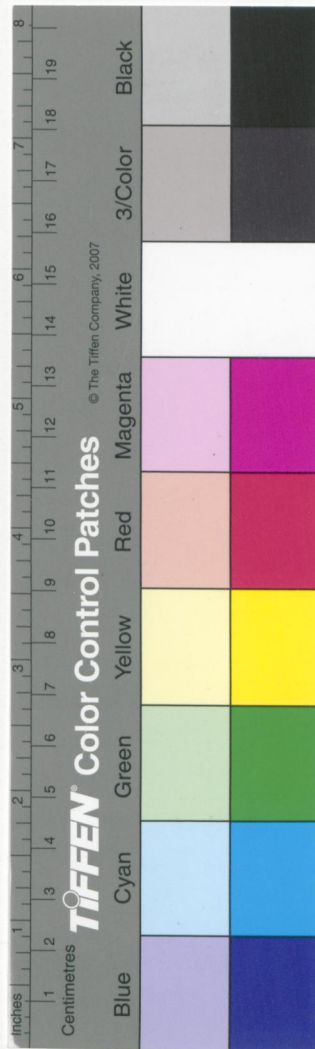

512.
Under skördetiden harktes "nyrågagrot"
vare kväll.

Nu bakas det en gång i veckan vetebröd
och surbröd. Till surbröd knådar man
vanligen "en hektoliters deg" (1 hl mjöl i
degen). Till skörden baka sätourlimpor.

Om vintern stiga de flesta nu upp
klockan 6, då värdinnan redan skall
ha kaffe färdigt. Klockan 8 äter man
frukost. - Numera har man ej så
många tjänare, varför man ofta kan
värma mat och äta litet hur som helst.
Till frukost bakar man ofta palt,
som ätes med syltade lingon.

I sagesmännens ungdom stod det
under middagen en stor stenskal,
fylld av mjölk, och från brädden av
denna drucko alla mjölk. För hade
man ej heller tallrikar, utan alla
åto ur samma fat. Lätt hushåll bestående
av ända till 10 personer hade man endast
2 eller 3 kaffekoppar, och man fick då
lov att dricka efter varandra ur samma

S. 14.
558

Under upplevelsnarens vistelse i Mörbirt
bjöd värdinnan följande:

Fruvård: Palvat kött skuret på en
asiett, vetebröd och söturlimpa på brö-
dorgen, smör, helmjölk i tillbringare,
ärtoppa och rost pampkaka av mamma-
gryn och socker i en skål härtill.

Ärtoppa koktes varje fredag, berättade
säger mannen. - Vid ankomsten bjöds
kaffe med skorpor, två olika skivor av
flata och pepparnötter och senare te
med skorpor, skiva, pepparnötter och
sockerkaka.

Under natten stod ett porcelinskop
fyllt av hembyggt dricka på bordet bred-
vid sängen. - Om morgonen bjöds
två kaffar kaffe med skorpor, skiva
och pepparkakor.

Frukost: Ägg, helmjölk, köpt ost,
palvat kött och marmagrynsgröt
med mycket socker uti.

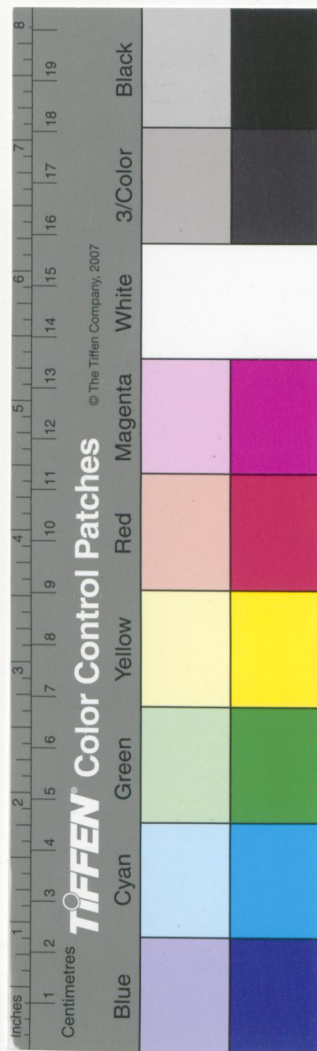

Härdagordningar.
Pargas, Kirjala, uppl. eft. M. Jansson f. 1851.

Klockan 5 på morgonen gick man på arbete, sedan man först druckit kaffe och ätit bröd (jästbröd) och smör. Under trösktiden steg man upp, redan klockan 3 och när man tröskat "ett lag", skulle det vara kaffe och efter "tredje laget" frukost, som då blev klockan 8 ungefär.

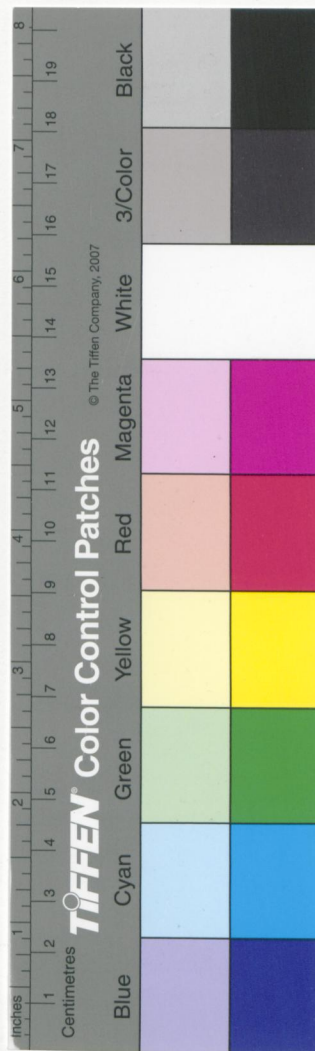
Härdinnan, som vanligen var inne i stugan och kokte maten, sände alltid någon av barnen ut att lyssna på slagjudet, huru långt man hunnit med arbetet i logen.

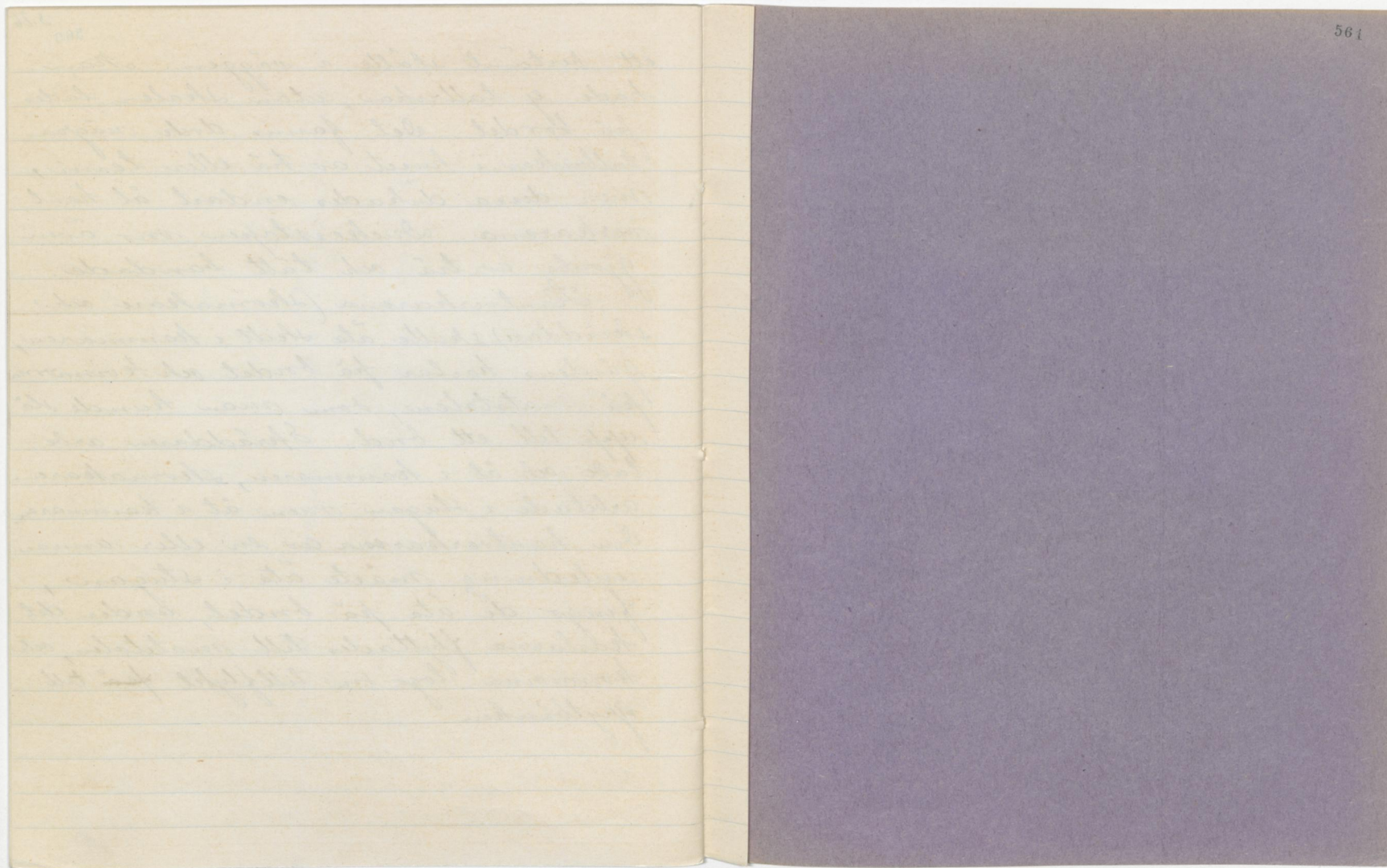
För att man med hemgjorda trägafflar, och fiskfatet, som alltid var fullradat av saltströmmingar, var även av trä för att ej tala om träskedarna, som slickades efter varje mål och stackes undan på

ett bestämt ställe i väggen. Man hade ej tallrikar, utan skalen lades på bordet. Det fanns dock några tallrikar i huset av trä eller terr, men dessa dukades endast åt hantverkarna. Drickesstapen var även gjorda av trä och tält bandade.

Hantverkarna (skomakare och skräddare) skulle äta skilt i kammaren, gårdens karlar på bordet och kvinnorna på matstolen, som man kunde slå upp till ett bord. Skräddaren arbetade och åt i kammaren, skomakaren arbetade i stugan men åt i kammaren. Om hantverkarna av en eller annan anledning måste äta i stugan, fingo de äta på bordet, under det karlarna flyttades till matstolen, och kvinnorna togo sin tillflykt på till gästbänken.

561

